

99 preguntes i 99 experiències

per a aprendre a viure en un món

just i sostenible

MRP
confederación

ecologistes
en acció

Aquest document parteix del **diagnòstic** (que no cal desenvolupar ara) de la profunda crisi socioambiental que afecta ja les nostres vides i a la qual l'educació no pot girar l'esquena.¹

Enfront de les propostes curriculars que enumeren continguts, aquest treball proposa **preguntes** per a desmuntar les “veritats” del **pensament** únic i construir un nou **paradigma cultural**, un paradigma que ens permeta sobreviure en el planeta Terra i fer-ho amb dignitat i justícia.

Necessitem respondre-les com a individus, com a grup, com a espècie habitant de la Terra.

No ens referim a les preguntes d'un examen, ni a indicadors per a qualificar l'alumnat. Tampoc són preguntes de resposta ràpida, sinó preguntes generadores de preguntes que visibilitzen i desvelen. Es tracta de sospitar de les veritats que es plantegen com a inqüestionables des de la cultura del consum, del benefici monetari, del creixement econòmic i de l'antropocentrisme fort.

La capacitat de crear arrela en les experiències viscudes. Aquestes poden prendre una forma diferent en cada persona i grup. Per això el document també proposa **experiències** educatives desitjables que apunten cap a un **món sostenible i solidari** i poden ser trampolins per a l'apoderament. En molts casos són experiències reals, no simulacions o assajos. En altres són exercicis que permeten eixamplar la mirada.

La recerca de respostes a aquestes preguntes (amb diferents nivells de complexitat i diferents recorreguts d'acord amb l'edat) i la pràctica d'aquestes experiències (junt amb moltes altres) conformarien el **recorregut educatiu de les xiquetes i xiquets -els nois i les noies, les al·lotes i els al·lots- en una formació bàsica per a viure en un món just i sostenible.**

Insistim en el fet que són preguntes i experiències que han de remoure el panorama d'insostenibilitat i la crisi ecosocial i permetre'ns a tots els éssers humans viure vides dignes de ser viscudes. Si l'educació no serveix per a açò, aleshores per a què?

El document s'estructura en tres blocs (necessaris els tres per a una mirada equilibrada), que al seu torn es divideixen en preguntes i experiències. Els tres s'entrecreuen i solapen, com en la vida mateixa, i sovint és difícil enquadrar les preguntes i experiències en un o altre.

---

¹ Poden trobar-se múltiples referències a la crisi socioambiental en els seus aspectes diferents en les pàgines web d'Ecologistes en Acció o d'altres grups ecologistes, en els informes de l'IPPC, en l'informe *Planeta Vivo* de WWF, etc.

Blocs

Món i sostenibilitat

(el planeta que habitem i el seu complex equilibri danyat...)

Relacions i comunitat

(les comunitats humanes, el seu funcionament, els seus recorreguts i les seues possibilitats...)

Desenvolupament personal

(la felicitat, els pensaments, els sentiments, la creació, les opcions vitals...)

*Caben noves preguntes i experiències.
Aquest és un document en construcció.*

món i sostenibilitat

Preguntes

Com creus que serà la Terra dins de 50 anys?

Com cal viure per a no destrossar el planeta?

Quins béns són limitats i quins no?

És possible el creixement infinit en un planeta finit?

Com es crea la matèria viva?

Com es reequilibra i com es destrueix un ecosistema?

Què significa que som ecodependents?

Quanta energia hi ha disponible per a l'ésser humà?

Quanta energia costa obtenir energia?

Què passa amb els residus de l'activitat industrial i domèstica?

Com hauria de ser una ciutat sostenible?

Què sabem del que mengem?

Quin sentit té el vegetarianisme?

Com ha evolucionat el territori?

Quin és el metabolisme de la societat industrial?

Quin és el recorregut complet dels objectes que utilitze?

Quins són els principals problemes ambientals?

Què és la petjada ecològica, com i per què varia d'un lloc a un altre?

Què és el principi de precaució i per a què aprofita?

Quant carboni podem emetre sense augmentar més la temperatura?

Quines són les principals lleis de l'univers?

Quines són les lleis de la sostenibilitat? Les respecta la societat?

Què aporta la biodiversitat per a la bona vida?

Què és el canvi climàtic? Quines repercussions té sobre la vida?

Si es tancaren les nostres fronteres durant un any, com afectaria això la nostra alimentació?

Quines produccions tanquen els cicles?

Quines coses es produeixen i quines s'extrauen?

Quins materials està previst que s'esgoten primer amb el ritme actual d'extracció?

Quins problemes ambientals no resol la tecnologia?

Quanta superfície cal asfaltar per a moure's a diferents velocitats?

Què és la sobirania alimentària? Quins països en tenen?

Què és el pic del petroli i quines conseqüències té?

Quin paper juga l'energia en la història de la humanitat?

Quins materials són perillosos per a la vida?

Quines implicacions té el segon principi de la termodinàmica en la comprensió de l'economia i de la societat actual?

Quins avantatges i quins inconvenients tenen les diferents fonts d'energia?

Què estudiaria una química de la sostenibilitat? I una física de la sostenibilitat?

Poden augmentar els materials del planeta Terra? Quines conseqüències té això per a l'activitat humana?

Com es degraden els materials disponibles de la biosfera?

Com evoluciona i es reproduïx la vida?

Quines coses diferents passarien si no existira la fotosíntesi?

Com es mou la major part dels éssers vius? I els éssers humans?

Com ens mourem quan els combustibles fòssils escassegen?

Quines implicacions té per a la vida humana i per als ecosistemes moure's molt i a gran velocitat?

Com influeix la mobilitat motoritzada en la forma de les ciutats?

Com seria una mobilitat sostenible?

Com resoldre la pugna entre cotxes, bicis i vianants?

En què es distingeixen valor i preu?

Què són els diners? Quins tipus de diners hi ha?

Com es creen els diners?

Com va sorgir la propietat privada?

Quina és la veritable riquesa?

Què és la pobresa i què és la misèria?

Com funciona el sistema financer?

Què és el deute públic, com es genera i quines conseqüències té?

Quins problemes té el concepte de desenvolupament?

Què és l'economia social?

Què mou a les grans companyies?

Quines són les causes de la crisi?

Quina és la influència dels interessos dels préstecs sobre la configuració de les societats?

Quins problemes suposa que l'economia haja de créixer?

Quines són les principals aportacions de l'economia ecològica?

Quins són els avantatges i els inconvenients de la globalització?

Qui pot jutjar les multinacionals?

Quins són els principals enfocaments econòmics?

Com es provoca la demanda de béns de consum?

L'economia és un subsistema de l'ecologia o és l'ecologia un subsistema de l'economia? (pregunta per a matrícula)

Quantes persones tenen accés a internet al món? I al teu entorn?

Busca coses que abans es feien sense necessitat de tecnologia i avui es fan usant-la

Quina és la motxilla ecològica de les tecnologies que utilitzem? (ordinador, tauleta tàctil, ascensor, gimnàs, llegir el periòdic en internet...)

Qui està darrere de la investigació en transgènics? (entitats, empreses...)

Quines tecnologies afavoreixen la sostenibilitat i quines no?

Com influeix el mercat en les tecnologies?

De quina forma les tecnologies canvien les societats?

De quina forma les tecnologies alteren els ecosistemes?

De quina forma les tecnologies canvien les nostres ments?

Què són les patents?

Experiències

Organitzar menjadors i cafeteries ecològics

Viure un temps amb allò imprescindible

Dissenyar, plantar i mantenir un hort

Anar amb bici o amb bus a l'escola

Visitar un projecte agroecològic o de permacultura

Comparar el cultiu d'una tomaca d'agricultura industrial i una altra de cultiu agroecològic (entrades, forma de treball, tecnologies implicades, circuit comercial, toxicitat...). Fer el mateix amb dues vaques de ramaderia ecològica i industrial respectivament

Regenerar un tram de riu o un tros de territori

Plantar arbres, plantes, i tenir-ne cura

Relacionar-te amb animals i cuidar-los

Viure (i realitzar les tasques essencials) en un medi rural durant sis setmanes

Visitar una zona deteriorada i investigar les causes del deteriorament

Pujar caminant una muntanya, dormir sota les estreles, fer una marxa llarga, caminar lentament sota la pluja

Visitar un megaabocador

Aprendre a fer conserves (en oli, salmorres, mermelades...)

Aprendre a cuinar aliments saludables

Realitzar tasques de manteniment: cosir, apedaçar, reparar

Fer una auditoria de sostenibilitat en el centre educatiu i realitzar intervencions transformadores

Fer un estudi del territori pròxim, barri, comarca

Portar l'economia d'alguna cosa (pressupost, comptabilitat)

Organitzar una cooperativa de bescanvi

Compartir recursos (llibres, roba, altres pertinences)

Organitzar un grup de consum per a la comunitat educativa

Seguir la pista a un objecte, des de l'extracció de cadascun dels seus components fins a la seua degradació, passant pels efectes del seu ús

Buscar investigacions que demostrin avantatges i inconvenients de la biotecnologia

Fer un mapa de riscos per a la humanitat i un altre d'investigacions tecnològiques i superposar-los. Què veus?

Investigar sobre medicaments: quin és el principi actiu, d'on es va obtenir i qui se'n beneficia de la comercialització i ús?

Investigar processos tecnoindustrials que agredeixen el planeta.

Visualitzar un planeta Terra un milió de vegades més petit en territori i població i calcular novament les grans xifres de l'economia i dels recursos. Es tracta de comparar: quantes persones viuen en cada continent? quantes emigren? quanta gent viu sense aigua? quant terreny hi ha cultivat? quins residus es generen? etc.

Investigar quines pèrdues valuoses fan créixer el PIB

desenvolupament col·lectiu

Preguntes

Hi ha cap ésser humà que no siga dependent?

Com ens agrada que ens tracten?

Quines coses no podem fer soles però podem fer juntes?

Com han viscut les societats al llarg de la història?

Quines han estat les lluites importants de la humanitat? Quines lluites han millorat la nostra vida?

Quines lluites haurem de fer?

Quins sabers populars afavoreixen la sostenibilitat i la justícia social?

Què és la política i per a què aprofita?

A què estic disposat/da a prescindir per un món més sostenible i més just per a totes les persones?

Quins tipus diferents de família hi ha?

Com es construeix una relació justa entre homes i dones?

Què podem aprendre de les persones i les societats que han viscut abans de nosaltres?

Hi ha altres models socials que han aconseguit viure de manera més sostenible en la natura?

Quines regles ètiques hauria de respectar la humanitat?

Com ens podem organitzar?

Com podem resoldre els conflictes?

Què seria una democràcia real? Què no ho és?

Avantatges i inconvenients del que és privat, el que és públic o el que és comú

Quines solucions col·lectives són valuoses?

Quins drets hauríem de tenir? Com podem defendre'ls?

Com desenvolupar l'autoestima col·lectiva?

Com funciona la informació en internet?

Qui són els amos dels mitjans de comunicació?

Quines són les tècniques de manipulació publicitària?

Quina informació controla el poder?

Què és el mètode científic i quines són les seues limitacions?

Des del punt de vista de la sostenibilitat, quina informació està augmentant i quina s'està perdent?

Quina és la relació entre la informació econòmica i les coses importants de la vida?

Quina relació té la ciència amb el mercat?

Quines crítiques poden fer-se a la ciència?

Quin és el paper dels exèrcits en l'evolució de la ciència i la tecnologia?

Com es distribueix el poder en el món?

Competència o cooperació? Com s'organitza cadascuna i a on porta?

Per què hi ha gent que no té el que és necessari?

Tots els humans resolem les necessitats de la mateixa manera?

En què es distingeixen les necessitats dels desitjos?

En què es distingeixen les necessitats dels satisfactors?

No importa la manera com resolem les necessitats?

Què és just i què és injust? Què és una societat justa?

A quant toquem d'aire net, aigua, energia, temps compartit amb altres, croquetes en el bar...?

Com està repartida la propietat de la terra en el món?

Quins béns poden ser generalitzables per a set mil milions de persones?

Què són els comuns i com s'han gestionat en diferents llocs?

Què està passant amb els béns comuns?

És el mateix públic que comú?

Com són les relacions centre-perifèria des del moviment de recursos naturals, residus, treball, tecnologia, capitals, interessos i beneficis?

Quines societats són més sostenibles, les del centre o les de la perifèria?

Per què?

Quines són les lluites ecològiques que s'estan lliurant i quines resten per lliurar?

Com resoldre els conflictes internacionals?

Com són les dinàmiques del poder mundial?

Com seria una democràcia dels éssers vivents?

Quina relació té el capitalisme amb l'ètica?

Es pot aconseguir el bé comú anant cadascú a la seua?

Qui mana al món (al teu país, regió...) i com ho fa?

Quins són els treballs necessaris per a viure i qui els fa?

Quins treballs caldrà repartir? Com repartir-los?

Quins treballs afavoreixen la sostenibilitat i quins no?

Per què els homes i les dones tenen un rol diferent en la societat?

Quin ha estat el paper de les dones en la història i en el manteniment de la vida?

Què defén l'ecofeminisme? En què canviaria el món si es tinguera una mirada ecofeminista?

Què és el patriarcat i per què és injust?

Quines conseqüències té el patriarcat en la vida quotidiana de la gent que coneixes?

Què és l'economia de l'atenció i la cura de les persones?

Amb quins criteris s'han de repartir les tasques domèstiques i de cuidar?

Quines són les causes de les guerres?

Quins comportaments són acceptables i quins no?

La legalitat és el mateix que la justícia?

Hi ha altres models econòmics diferents del capitalisme?

En què es distingeix la pobresa de la misèria?

Quins consums individuals et pareixen immorals en l'actual context d'escassetat de recursos?

Hi ha prou amb la renda monetària per a saber si algú és ric o pobre?

Es pot canviar el món convencent les persones una a una?

Què és el deute ecològic?

Com és la història verda del món?

Qui escriu la història? Com canviaria el relat de la història si l'escrigueren les classes oprimides?

Com seria la història si l'hagueren escrita les dones?

Com és la història de les societats sostenibles?

Quines històries no estan contades?

Experiències

Fer assemblees

Organitzar un viatge col·lectiu

Practicar jocs tradicionals col·lectius

Fer tertúlies dialògiques

Elaborar criteris en grup per a buscar informació

Practicar la sospita (pensament crític) amb altres persones

Mediar en conflictes

Tutoritzar, cuidar algú durant un temps

Assumir de manera rotatòria les responsabilitats col·lectives

Organitzar un esdeveniment escolar

Ensenyar alguna cosa que saps

Fer activitats amb persones majors

Construir amb altres persones una cosa realment útil

Recopilar experiències positives realitzades als centres

Realitzar processos d'acció-reflexió-acció

Fer que les famílies participen en activitats curriculars

Identificar conductes patriarcals evidents

Identificar conductes patriarcals poc visibles i proposar canvis

Investigar sobre formes de vida en comú diferents

Prendre decisions en grup

Assolir el consens en un debat difícil

Aprendre en grup sobre temes interessants

Fer construccions col·lectives d'una idea

Entendre col·lectivament una pel·lícula, un llibre...

Organitzar i moderar una reunió

Treballar en la neteja del teu centre

Treballar una setmana en una fàbrica

Visitar experiències que funcionen bé

Fer una campanya de contrapublicitat

Posar en marxa o servir-se de tecnologies sostenibles (com ara el reg automàtic, fer un hivernacle...)

Passar gana un temps (no molt llarg)

Desenvolupar un projecte de micropolítica

Imaginar en grup una societat justa que visquera en una illa amb recursos limitats i decidir quines serien les regles de funcionament i de repartiment que posaríem en pràctica

Fer una campanya de sensibilització per a promoure alguna cosa valuosa

Realitzar una reivindicació, una denúncia, una protesta, una experiència de desobediència

Realitzar tasques d'atenció i cura (neteja, menjar, cuidar una persona)

Investigar les estadístiques de la injustícia

Compartir l'experiència de moviments socials

Participar en activitats de voluntariat

Arreplegar testimonis, compartir experiències amb persones amb dificultats (immigrants, transeünts, situacions de precarietat, malaltia, etc)

Analitzar la petjada de les tasques de cuidar en el teu entorn

Investigar les diferents formes de violència contra les dones

Fer reparacions domèstiques

Investigar la història del teu territori, les transformacions físiques i biològiques, les seues causes i les conseqüències.

desenvolupament personal

Preguntes

Quines coses són les autènticament importants?

Què ens fa sentir bé?

En què consisteix la felicitat? Es pot mesurar?

Com hauria de ser una vida que valgués la pena de ser viscuda?

I si mai ens morírem?

Es pot estar sa en un medi malsà?

Com funciona el nostre cos?

Què engloba la salut?

De què depén que tinguem bona salut?

Calen animals i plantes per a viure bé?

Com vols ser quan isques de l'escola?

Si tingueres fills i filles, què t'agradaria poder transmetre'ls?

Com experimentem el temps?

Per què ens avorrim?

Què seria una prosperitat real?

Està justificat suïcidar-se?

Què podem aprendre del fracàs? Com fracassar millor?

Què pots canviar de tu mateixa? Com puc fer-ho?

Quines metàfores utilitzem per a entendre el món?

Què és ser intel·ligent?

Què hi ha en tu que siga bo per al comú?

Per què ens contem històries (pel·lícules, contes, novel·les,...)?

Què són els sentiments i les emocions?

Quin pes tenen les emocions en les nostres vides i què podem fer-ne?

Quins són els límits de la llibertat?

Què és ser egoista?

Com es construeix l'empatia? Com es construeix l'autoestima? Es relacionen?

Com afrontar i resoldre dificultats?

Com es desenvolupen bones amistats?

Quines opcions sexuals diferents hi ha?

Totes les persones se senten homes o dones?

Què cal saber per a viure bé la sexualitat?

Lògiques de l'acció: com fer davant de l'emergència, davant de la rutina, davant de la incertesa... etc.

Com ens pot ajudar el coneixement de la probabilitat a prendre decisions?

Com funciona el pensament científic?

Què són el pensament complex i el sistèmic?

Quines són les claus per a prendre la iniciativa?

Com podem desenganxar-nos dels consums innecessaris?

Què fer amb les pors, els zels, l'ansietat, l'angoixa...?

Com aprendre a aprendre?

Com comunicar-nos de manera que ens escolten i ens compreguen?

Com ens podem enfrontar a una conversació difícil?

Com es desenvolupa la creativitat?

Perquè hi ha tanta publicitat? Com ens afecta la publicitat?

Què puc creure'm del que llig/sent/veig?

Què és el que cal aprendre?

Quines preguntes vull fer-me, volem fer-nos?

Experiències

Escoltar

Practicar l'humor

Presentar una idea, fer una conferència

Fer una entrevista en profunditat

Tenir, cuidar, fer amics i amigues

Reflexionar i analitzar els arguments propis

Comprendre amb rigor textos de dificultat progressiva

Aprendre a estudiar

Buscar informació sobre un tema d'importància i analitzar-la

Fer assemblees a partir de notícies

Utilitzar operacions cognitives del pensament creatiu

Realitzar activitats artístiques de baix impacte ecològic (música, dansa, creació plàstica, dramatització)

Saber què és/tenir una experiència sexual satisfactòria per a totes les persones implicades en ella

Fer meditació

Disfrutar aprenent alguna cosa

Crear/construir/arreglar coses amb les mans

Experimentar diferents maneres de preguntar

Planificar activitats complexes

Parlar altres llengües

Seleccionar fonts d'informació crítica

Jugar en grup a l'aire lliure

Passar un dia sense pantalles i sense mòbil (i si en som capaços, una setmana)

Fer una festa o celebrar algun esdeveniment sense comprar coses

Cuidar durant un temps alguna persona malalta

Fer una investigació sobre qui realitza els treballs d'atenció i cura

Fer una introspecció i un pla per a canviar alguna conducta pròpia que no ens agrada

No fugir de l'experiència de la mort i parlar-ne quan ens toca de prop

Aprendre a fer massatges

Oldre, tocar, escoltar estímuls suaus

Fer exercici físic amb gent (muntar amb bici, ballar, jugar al bàsquet...)

Inventar cançons, inventar una obra de teatre, escriure un relat...

Fer més estètic un espai

Comunicar-te en altres idiomes

Conèixer altres llocs, altres cultures

Conèixer l'experiència d'algú que ha perdut un ésser volgut

Participar o ajudar en un naixement

Andalucía: Parque San Jerónimo s/n - 41015 Sevilla
Tel./Fax: 954903984 andalucia@ecologistasenaccion.org

Aragón: Gavín 6 (esquina c/ Palafox) - 50001 Zaragoza
Tel: 629139609, 629139680 aragon@ecologistasenaccion.org

Asturies: Apartado nº 5015 - 33209 Xixón
Tel: 985365224 asturias@ecologistasenaccion.org

Canarias: C/ Dr. Juan de Padilla 46, bajo -35002 Las Palmas de Gran Canaria
Avda. Trinidad, Polígono Padre Anchieta, Blq. 15 - 38203 La Laguna (Tenerife)
Tel: 928960098 - 922315475 canarias@ecologistasenaccion.org

Cantabria: Apartado nº 2 - 39080 Santander
Tel: 608952514 cantabria@ecologistasenaccion.org

Castilla y León: Apartado nº 533 - 47080 Valladolid
Tel: 697415163 castillayleon@ecologistasenaccion.org

Castilla-La Mancha: Apartado nº 20 - 45080 Toledo
Tel: 608823110 castillalamanca@ecologistasenaccion.org

Catalunya: Sant Pere més Alt 31, 2º 3ª - 08003 Barcelona
Tel: 648761199 catalunya@ecologistesenaccio.org

Ceuta: C/ Isabel Cabral nº 2, ático - 51001 Ceuta
ceuta@ecologistasenaccion.org

Comunidad de Madrid: C/ Marqués de Leganés 12 - 28004 Madrid
Tel: 915312389 Fax: 915312611 comunidaddemadrid@ecologistasenaccion.org

Euskal Herria: C/ Pelota 5 - 48005 Bilbao Tel: 944790119
euskalherria@ekologistakmartxan.org C/San Agustín 24 - 31001 Pamplona.
Tel. 948229262. nafarroa@ekologistakmartxan.org

Extremadura: Apartado nº 334 - 06800 Mérida
Tel: 638603541 extremadura@ecologistasenaccion.org

La Rioja: Apartado nº 363 - 26080 Logroño
Tel: 941245114- 616387156 larioja@ecologistasenaccion.org

Melilla: C/ Colombia 17 - 52002 Melilla
Tel: 951400873 melilla@ecologistasenaccion.org

Navarra: C/ San Marcial 25 - 31500 Tudela
Tel: 626679191 navarra@ecologistasenaccion.org

País Valencià: C/ Tabarca 12 entresol - 03012 Alacant
Tel: 965255270 paisvalencia@ecologistesenaccio.org

Región Murciana: Avda. Intendente Jorge Palacios 3 - 30003 Murcia
Tel: 968281532 - 629850658 murcia@ecologistasenaccion.org

MRP
confederación

ecologistes
en acció

www.ecologistasenaccion.org

